

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krome na leto, za pol leta dve kromi, za četrt leta eno kromo; za člane zvezinih zadrug po tri krome na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 216. ::

C. kr. poštne hran. št. 64.846
Kr. ogrske „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne petit-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsebina: Iseljivanje i zadružništvo. O špekulativnem razkosavanju zemljišč. Slika iz avstrijskega gospodarskega razvoja. Kmečki kredit na Švedskem. Gospodarski pregled. Poročilo Gospodarske zveze v Ljubljani. Zadružni pregled. Občni zbori. Bilance.

Iseljivanje i zadružništvo.

Napisao nadsavj. u. m. M. Obuljen u Zadru.

Ima više godina da se bavim teoretički i praktički zadružnim organizacijama uopće, a osobito u odnosu sa unapredjenjem seljačkoga gospodarstva.

U tu sam svrhu iznio, na poziv gospoda Dr. Kreka, našoga zadružnoga vodje, na zadružnom kongresu u Ljubljani u aprilu o. g. jedan opširni referat vrhu zadružništva u odnosu sa narodnim blagostanjem i uzgojem domovinskog duha.*) Tu sam se između ostalog, letimice, pozabavio i iseljeničkim problemom, dok sam za ovaj, kao i svaku odnosnu tačku spravio potanju radnju, do u najmanje detalje vrhu svake grane zadružnoga rada.

Malo je zatim bio štampan u spljetskom „Zadrukaru“ izvanredno važni referat gosp. poslanika I. F. Lupisa o našem iseljeništvu, u kojem je ovaj poznati iseljenički strukovnjak vsestrano prikazao važnost problema i puteve za riješenje.

Nije prošlo od toga mnogo dana, kad sam pročitao referat drugoga strukovnjaka,

gosp. Dr. Jande iz Zagreba, kojeg je držao na hrv. slov. kat. kongresu ovog ljeta u Ljubljani, gdje je bila zaključena resolucija, kojom se pozivlju zadružne središnje organizacije da one preuzmu u ruke sve iseljeničke poslove.

Medjutim je nastao sporazum između Zadružne Zveze u Ljubljani i Zadružnoga Saveza u Spljetu, te smo se na poziv Zadružnoga Saveza sastali u Spljetu, da sporazumno poradimo takodjer oko toga, kako bi se čim prije i u Dalmaciji provelo u djelo ono, što je bilo abstraktno već zaključeno. Tu se tad zaključilo baš ono isto, što i na hrv. slov. kat. kongresu, te je bilo nekolicini povjereno da zaključak realiziraju na način, da zadružništvo bode čim prije djelovati na korist iseljenika, jer su ljudi, koje je bijeda u svijet tjerala svaki dan to gore stradali usljed djelovanja bezdušnih agenata.

U isto doba, kad smo mi vijećali, otkrila je vlast u Beču iseljeničke afere i došlo je do škandala! To nas nije prijećilo da dalje radimo ni onda, kad je vlada prikazala u parlamentu osnovu zakona glede iseljenništva, jer smo odmah onda i kao i danas bili uvjereni, da će sve svršiti — u ništa, pošto se polici-

*) Referat je bio štampan u glasilima zadružnih sveza: u Ljubljani i u Spljetu, te u podlistku „Hrv. Kruna“ u Zadru; Zadružni Savez u Spljetu izdao ga je i u posebnoj knjižici.

jom nije još nigdje moglo da riješi iseljeničko pitanje, kako su to državci u Austriji namumili.

Radeći na ovoj zadružnoj grani oertao sam bio u kratko u predzadnjem broju „Narodnoga Gospodara“ ovo pitanje i zamolio sam iskušne slovenske zadrugare, da i oni kažu svoju u svrhu, da i na tom polju sporazumno budemo djelovati na korist našega seljaštva, koje dava najveći kontigent iseljenika. A sporazum je doista potrebit obzirom i na resolucije zaključene u Ljubljani, kojih se treba držati i koje treba izvršiti.

U br. 22. „Nar. Gosp.“ oglasilo se je na to prvi veleč. gosp. Dr. Krek. Baš uživam što je u odnosnom članku onaj ugledni muž bistro dokazao: svezu između zadružništva i iseljivanja, te dužnost zadružništva da se briga za iseljivanje.

Hrvatski zadrugari s jedne i s druge strane Velebita od duže vremena shvatiše doista tu svezu i tu dužnost. U Zagrebu se pače hrvatska i srpska zadružna matica*) zajedno i složno latiše iseljeničkog posla već nazad nekoliko godina. Taj primjer sad slijede i Hrvatski zadrugari u Dalmaciji, uvjereni, pače sigurni, da će braća Slovenci kao i Srbi na zajednički rad prionuti. Za to ću se ja ovaj put malo opširnije pozabaviti pitanjem, da se lakše i brže sporazumimo.

* * *

Veleč. gosp. Dr. Krek ističe, izvanrednom bistrinom, dvije prave zvijezde vodilice za zadružni rad i baš: „Kmetov denar za kmete“ te „Kmečko ljudstvo predvsem za kmete“.

Ovo su doista dva načelna zadružna gesla, iz kojih se svaki ostali zadružni rad razvija.

Slovenske su zadruge, po mnenju gosp. Dr. Kreka, prvo načelo u velikom opsegu izvršile. A da je tomu tako, to je po Sloveniji opće poznata stvar, kojoj se i susjedi dive. Ali kod nas Hrvata nije se još to dogodilo; pače mi smo od toga dosta daleko.

*) Hrvatska poljodjelska banka, kao centrala hrvatskih seljačkih zadruga i Savez srpskih zemljoradničkih zadruga.

Sad pak gosp. Dr. Krek pozivlje slovenske zadrugare, da prionu na rad za ostvaranje drugoga načela u odnosu sa iseljnjem, a ja sam uvjeren, da će to braći Slovencima uspjeti u najkraćem roku, jer će imati izdašne pomoći takodjer sa strane njihove zemaljske autonomne uprave. — Sačuvanje seljačkih kao i opće inih radnih sila za domovinu već provadjajo baš krasnim uspjehom Srbi; poznato je uspješno djelovanje odnosne srpske organizacije „Privrednika“ u Zagrebu, koja svim južnim Slavenima može i ima da služi na izgled.

Gosp. Dr. Krek ima potpuno pravo, a to i mi amo svi znamo, da naši seljaci idu iz doma u svijet s namjerom i voljom, da u tudjini štogod zasluže, da iz prištednja plate dugove, koji im terete kolibu i oranicu, te da se čim prije povrate doma.

Našega seljaka tjera doista u najviše slučaja velika bijeda i prava nužda u svijet; bijeda ga naime uprav mori i kad više nemože da prihrani ni sebe ni svoje, tad ide u Ameriku. — Amerika za naše seljake nije za to nikakav geografski pojam, već mu je ona: nada u bolju privredu u svrhu unapredjenja vlastitoga gospodarstva. U Americi pak baš naš seljak vrši najteže i najpogibeljnije radnje i on najviše strada. Od časa pak, u kojem ostavi kućni prag, on je samo trgovinski predmet, roba, (Ware, merce) organiziranoga kapitala.

Naš seljak, osobito iz zagorskih krajeva, putuje u svijet — sit venia verbo — gore nego li marva put klaonice; ovu naime neko putem prati, i za ovu se neko skrbi, dok je komardaru preda. Nasuprot veliki broj naših seljaka, žena i mladeži biva expediran kao trgovačka roba sa brojkama i markama!

Ko je imao i samo jedan put prigode, da vidi kako ta živa, bijela naša „roba“ ukrcana plovi , taj pred groznim prizorom jada i nevolje prozebe gore nego li mu se to dogodi kad obilazi bolnice, ludnice

i tamnice! A velika je većina tih bijednika izgubljena za domovinu.

* * *

Gosp. Dr. Krek ima potpuno pravo što pozivlje zato zadružne organizacije da sačuvaju ljude za seljaštvo. Za tim ide i unutrašnja kolonizacija, o kojoj se među Slovencima već radi.

Ali su kod nas Hrvata prilike drugačije; onake bijede, onakoga siromaštva, onake zapuštenosti kao kod nas, osobito u zagorskim predjelima, nema nigdje među Slovencima i svemogućih ih Bog sačuvao od svih onih neprilika, u kojim žive n. pr. u Lici ili kod nas u Dalmaciji dobar dio seljaštva. Stoga seljenje iz slovenskih zemalja moći će slovensko zadrugarstvo, prama načelu: „kmečko ljudstvo pred vsem za kmete“ uspješno i u relativno kratko vrijeme urediti, osobito u Kranjskoj, gdje sve javne ustanove djeluju u skladu, sistematski i racijonalno oko podizanja narodnog gospodarstva uopće a navlastito seljačkoga.

U nesretnim prilikama,*) u kojim se naš seljak bori za koru hljeba, seljenje je jedno nužno zlo. I dok se ekonomske, gospodarske prilike barem djelomično ne promjene, seljenje se neće moći zaustaviti, izim ako vežu sve naše seljake u okove.

Javna uprava nastoji za poboljšanje ekonomskih prilika; tomu i zadruge dosta doprinajaju. Ista Zadružna zveza u Ljubljani mnogo je dobra u Dalmaciji učinila, jer su sredstva, koja je ona stavila preko svojih članica dalmatinskom seljaku na raspoloženje, dosta pomogla u borbi proti pustom kamatništvu ili oderuštva osobito u zagorskim krajevima, gdje je bijeda bila najveća. Ali sav taj rad ide sporo.

U primorskim krajevima, navlastito po otocima, zadruge su neke međutim procvale, te ne samo nije njima bilo potrebno kredita, već su one nagomilale visoke pologe i uložile ih dobrim dijelom kod domaćeg Zadružnoga

Saveza. A otkle taj novac? — Iz Amerike! Sveza zadrugara u domovini sa zadrugarima u tudjini donio je krasnih plodova, osobito po dalm. otocima, gdje se sada tek djelomično provadja načelo: „seljaški novac seljaštvu“.

Kad je n. pr. propalo brodarstvo, kad su izdala polja, vinogradi i maslinjaci — tad je narod osobito iz južne Dalmacije u masama selio; a nakom nekoliko vremena neki su se krajevi opet lijepo podigli i seljaci so tu ot kupili zemlje, zgradili ili popravili seljačke kuće, platili dugove i još imaju prištednja. — Sve to novcima prištedjenim i donešenim iz Amerike.

I inače je poznata stvar, da u stanovitim prilikama seljenje može da bude jedan moćni gospodarski čimbenik; ovo su pak uvidile sve države, osim dunavske monarhije . . .

Italija je n. pr. u zadnje deset godina zgodim zakonima uredila seljenje čisto na privrednoj osnovi, te je godine 1911. imala za preko 500 milijuna lira pošiljaka iz iseljeničke prištednje. — Za nas južne Slavene ukupna je bilanca, usprkos činjenici što mnogo ljudi najboljših snaga sele, znatno pasivna; pače dok iz neuredjena seljenja prijeti državi pogibelj, za hrvatski narod može doći do katastrofe, kako je to dokazao na hrv. slov. kat. kongresu u Ljubljani gosp. dr. K. Janda iz Zagreba, izvršni poznavaoč prekovlebitskoga iseljeničtva a gosp. nar. posl. Lupis na izvanrednoj skupštini Zadružnoga Saveza u Spljetu.**) Za to je i bilo zaključeno na hrv. slov. kat. kongresu u Ljubljani, uz sveopće odobravanje, da se iseljenički poslovi koncentriraju isključivo u ruke središnjih zadružnih organizacija.

* * *

U Austriji je vlada prošlih dana, pod utiskom iseljeničkih škandala, prikazala u parlamentu po treći put osnovu zakona za uređenje iseljeničkoga pitanja.

*) Te sam prilike ili neprilike prikazao u mojem referatu u početku citiranomu.

**) Oba referata štampana u spljetskom „Zadrugaru“ i u posebnoj brošurići nakladom Zadružnog Saveza u Spljetu.

Ovdje nije mjesto, da se iznese kritika osnove, ali jedro treba istaknuti: nikad još nije prikazana na laku ruku jedna zakonska osnova, koja ne zadovoljava nikoga, a opće je uvjerenje da ista nemože i neće onaka postati zakonom. Usona zove jedino policiju u pomoć, a nema nikakova obzira na ekonomsku stranu pitanja, kojeg s ove strane niti ne kuša da ozbiljno riješi . . .

Ima pak od prilike mjesec dana da policija „radi“ proti iseljeničkim agentima, koji vrše najsratomnija zlodjela na štetu hiljada i hiljada bijednih ljudi. Ali i ova policijska rabota proći će netom se Kanadsko društvo sporazumi s engl.-njem. parobrodskim poolom. Tad će opet biti sve mirno: agenti će početi opet nesmetano tjerati svoje posle uz ogromne dobitke a seljaci će bijedni seliti — i propadati . . .

Do ovakoga zaključka dolazi i gosp. dr. Krek; za to i pozivlje zadruga neka vode brigu za iseljivanje, te neka djeluju u svrhu, da iseljenički denar dodje onamo, kamo spada, t. j. u seoske blagajne. Ali na koji baš način ima to biti?

Način, tehniku ove grane zadružnoga rada pokazali su hrvatski i srpski zadrugari u Zagrebu, kad su zajedno osnovali zadružnu organizaciju, koja vodi materijalnu brigu i djeluje efektivno na zaštitu iseljenika. To su isto zaključili hrv. zadrugari u Dalmaciji, kad su vijećali o načinu, kako bi se ta briga i zaštita imale da vrši i kako bi se u tom smislu imalo djelovati; došlo se je zaključka, da se osnuje pri Zadružnom Savezu odsjek, u zgodnom pravnom obliku, koji će stati pod neposrednim nadzorom Saveza te općeg saveza u Beču, a ako vlada hoće i pod nadzorom vladinih organa — ali pravno separatno od Savezova organizma.

Ne radi se ovdje o osnutku „putovalnih pisaren“, kao ni o kakvoj putničkoj poslovnici, kojih ima doista pod imenom „Reisebureaus“. Radi se nasuprot o tom, da se osnuje uz Zadružnu maticu, kakav je Savez, jedan formalno

separatni, ali od Saveza zavisni odsjek, kojemu je zadaća:

a) da se brine i da radi za materijalno dobro onih zadrugara, koji su iz nužde odlučili da sele u privredne svrhe, te su za to sposobni, a nemaju da vrše u domovini nikakvih osobitih zakonskih dužnosti.

b) da budu ovi zadrugari savjetom i djelom dobro opućeni, podučeni, dopraćeni i priporučeni;

c) da uzdrži dopisivanje i efektivnu svezu sa zadrugarima koji rade u tudjini;

d) da osniva u tudjini zadružne organizacije za sakupljanje odnosnih prištednja, te da sve ulaže sigurno i plodonosno kod domaćih seljačkih zadruga u svrhe ličnoga seljačkoga kredita;

e) da uznastoji da se zadrugari čim prije u domovinu povrate.

Ovo bi bila u glavnom zadaća zadružnoga rada na iseljeničkom polju, koji se ne može i ne smije pripustiti pojedinim zadrugama, već se mora centralizirati baš onako, kako su centralizirani gospodarsko zadružni posli n. p. kod Gospodarske Zveze u Ljubljani ili kod gospodarskog odsjeka Zadružnoga Saveza u Spljetu; ili poslovi živinoreje — marvogojsstva — na posebni način, ali od Zveze skroz zavisan.

* * *

I mi smo svi takodjer protivni, kao i gospod. Dr. Krek, svim sadašnjim i budućim putničkim pisarnama i poslovnicama, te i prodavanju raznih putnih karata; ali mislimo pače osjećamo da postoji potreba, da se zadružni rad za zaštitu zadrugara-iseljenika mora iz nekoga središta obavljati t. j. materijalno vršiti, a da to središte može da bude u Dalmaciji samo središnja zadružna organizacija, jer druge bolje, podesnije javne organizacije za to nema, kao što je nema ni u Štajerskoj, ni u Koruškoj, ni u Hrvatskoj, ni u Istri — po priznanju istoga gosp. Dr. Kreka.

Da se pak odstrani svaka napast i da se osigura redovito i zakonito poslovanje,

Savez će odrediti svoje činovnike takodjer za iseljenički rad, isključujući svako nagradivanje i sl. u odnosu sa brojem iseljenika. Osim toga sva čista dobit, koja bi se eventualno mogla imati iz posla, doznačit će se Savezu u svrhe koje služe sredjenju zadružništva u odnosu sa iseljeništvom.

Ovake i druge detaljne odredbe pružaju potpunu garanciju za legitimnost i korektnost zadružnoga rada takodjer na polju iseljeništa, a na korist svih onih mnogih bijednika, koji će iz nužde seliti, pa radilo ili neradilo zadružništvo

Svakako je pak po našem mnijenju bolje, da zadrugari, koji hoće da sele, dodju u dodir sa vlastitom zadružnim i sličnim javnim organizacijama, nego li da i buduće budu pripušteni na milost i nemilost bezdušnih špekulanata i varalica, kojim je jedino svrha: a) da otpreme siromaha, kao robu, preko mora, bez obzira kako će iseljeniku biti; b) da se odnosnom žrtvom okoriste što više, služeći često najraznovrsnijim varkama na štetu neukih i neupućenih seljaka.

* * *

Ja radošću, ponovno pozdravljam pisanje gosp. Er. Kreka, uz vruću želju da se mi Hrvati i u ovom poslu najdemo skupa sa Slovencima, kao i sa Srbima, jer sam baš ovo dana imao prigode da na svoje oči vidim, kako bijeda tjera u masam u svijet: uz kršne Crnogorce, naše Primorce, Ličke patnike takodjer i brata Slovenca. Bilo je to u Trstu — pred odlaskom velike ladje, koja je prenašala nekoliko stotina jakih naših ljudi u daleku Ameriku, pružajući grozan, strašan prizor jada i nevolje! — To sam prigodom doznao da je u prvom polugodištu 1913 samo preko jednoga poduzeća iselilo: Iz Koruške 31, iz Štajerske 150, iz Kranjske 1634, iz Primorja 932, iz Dalmacije 962, iz Bosne 328, iz Hrvatske 1543 ljudi u Ameriku: ukupno, 6680 naših najboljih radnih sila. Otskače u velike brojka iz Kranjske; a to mi je jedan slovenski zadrugar protumačio time, što mi je pokazao

snop agentskih, tajnih reklamnih pisama, kojim se operira u nekim predjelima Kranjske, gdje se pučanstvo pomamilo za Ameriku, dok se vlasti nijesu ni najmanje pobrinule, kao ni kod nas u Dalmaciji, da ubuzdaju nečovječje, baš zločinačko postupanje malih i velikih agenata. — Sada, kasno vlasti postupaju. Kad bude pak zadružništvo preko ureda podložna zadružnoj centrali, djelovalo na polju iseljeništa, tad će mu takodjer biti dužnost, da agenturstvo svake vrsti pobija otvoreno i bezobzirno, kao i oderuštvo, kamatništvo.

Zadružništvo će istodobno morati da prama sporazumu izdašno potpomaže rad družbe Svetog Rafaela, koja se skrbi za moralno i duševno dobro iseljenika.

Na ovaki će način moći zadrugarstvo, da svestrano djeluje za dobro duše i tijela zadrugara-iseljenika, koje Luigi Luzzatti nazivlje „dobrotvorima domovine“.

O špekulativnem razkosavanju zemljišč

je utemeljeval resolucijo pri socijalno ustavnem odseku katoliškega shoda državni in deželni poslanec župnik Hladnik. Celega referata žalibog nismo mogli dobiti. Izvleček priobčujemo s pripombo, da se je Narodni Gospodar s tem vprašanjem že pečal. Oderuški zakon iz leta 1881. je odpravil sicer oderuštvo pri posojilih, a danes imamo še hujše oderuštvo pri blagu in nič manj pri lahkomišljenem razkosavanju zemljišč. — Največjega pomena za nas so kmetije od 20 do 50 ha; to so hiše, ki so nam dale največ naših velikih mož, pa tudi v sedanosti je pri takih hišah mogočeboljševati strojni obrat. — Zato moramo take domove kolikor mogoče obvarovati, ker z razkosavanjem nam jih uničijo. Število takih domov se manjša. Govornik navaja obširno statistiko.

Kako se pa sklepajo kupčije o zemlji, posebno pri razkosavanju? Pri pijači! Kupčija se zalije z vinom, drugače po razširjenem

mnenju sploh ne velja. V alkoholovi omotici naš človek predrago kupi, drugo jutro se skesa in gre k razkosovalcu in ga prosi, naj se kupčija razdere, kajti navadno pogodbo tako naredijo, da je kupec vezan, prodajalec pa pogodbo v osmih dneh ali potrdi ali uniči. Prodajalec pa od take kupčije ne odstopi zastonj in časih zahteva tudi tisoče za odstop.

V zadnjih 60. letih se je na Kranjskem razkosalo kakih 150 grajščin, pri katerih so razprodajalci zaslužili tudi do 100 odstotkov. Govornik drastično opisuje postopanje pri razkosavanju tako obširnih posestev. Voz s pijačo in jedjo se vozi za celo trumo kupcev, ki hodijo, spremljani od razkosovalca, obdanega s celim štabom mešetarjev — od parcele do parcele; pred kupčijo jih prodajalec „pogosti“, potem pa se začne, in dogaja se, da draži brat bratu, pa tudi žena možu. Kupnino je plačati navadno v šestletnih obrokih s šestodstotnimi obrestmi. Kje pa danes nosi polje šest odstotkov? Tako kupec ne more plačevati niti obresti, kaj šele obroke glavnice. Zato na Dolenjskem ni nič posebnega, da gredo v Ameriko polzemljaki, da celo celi zemljaki, z željo, da poplačajo tako lahkomišljeno kupčijo, ki grozi uničiti še ostalo lastno zemljo.

Več držav ima že izvrstne zakone proti takemu razkosavanju kmečkih gruntov. V našem državnem zboru imamo 12 takih predlogov, med njimi je najboljši Schoiswohlov, ki je posnet po vzornem bavarskem. Glavni namen teh zakonov je, da te razprodaje oskrbi posojilnica ali podoben občekoristen denarni zavod, ki ne spravi vsega dobička sam, ampak dobi del dobička tudi kupec nazaj, ostala dva dela pa se razdelita med denarni zavod in prodajalca.

Po I. katoliškem shodu je bil sad dejstvo: oderuštvo je odklenkalo; bodi tedaj po IV. katoliškem shodu konec prekupčevalstvu!

V debati ki jo je izzval ta zanimivi referat, je poudarjal združni nadrevizor Vlado Pušenjak, da taka razkosavanja zmanjšujejo našo odporno moč na narodni meji,

zato moramo proti razkosavanju začeti boj na celi črti. Štajerska zadružna organizacija zbira obširen tozadeven material. Ljudstvo je treba učiti o pogubnosti takih kupčij. — V zakon mora priti tudi določba, da je barantanje z zemljo navezano na koncesijo. Te je podeljevati samo v sporazumu s kmečkimi stanovskimi zastopi. — Dr. Mohorič svetuje, da bi morale zadruga vse take nameravane prodaje razglaševati. Kupčije bi se morale vršiti pod javno kontrolo, ker zdaj se vrše v temi. Poslanec Gostinčar je mnenja, da bi morale zadruga ne toliko posredovati, ampak zemljo, ki je dejansko na prodaj kupovati in jo za lastno ceno in stroške razprodati med kmete. Dr. Mohorič poudarja, da so izkušeni zadrugarji po večletnih izkušnjah proti temu, da bi zadruga kupovale zemljo, ker je to združeno z veliko denarno nevarnostjo. Zato moramo stati na tem: Zadruga morajo ljudstvo poučevati, posredovati prodajo, same kupovati pa le s skrajno previdnostjo. — Sprejete so bile sledeče resolucije:

1. Kmetije malega in srednjega obsega (do 50 ha) naj se skušajo kolikor mogoče obvarovati.

2. Zakonitim potom naj bi se stalni domovi ustanovili.

3. Kdor kupi kako posestvo, naj bi ga ne smel pred pretekom petih let prodati.

4. Kupčije, sklenjene pri pijači, se lahko tekom osmih dni razveljavijo, ne da bi bilo treba plačati dogovorjene globe.

5. Kdor hoče prodati kako posestvo, ga mora ponuditi najprej občini ali hranilnici in posojilnici ali pa kakemu drugemu zavodu, ki je v blagor občanov ustanovljen. Pri takih zavodih ne velja določilo, pod točko 3. omejeno.

6. Navidezne dražitelje najemati, ki bi ceno prodanega zemljišča zviševali, naj bi bilo strogo prepovedano.

Slika iz avstrijskega gospodarskega razvoja.

Dne 3. oktobra 1863. l. je dobila koncesijo Anglo-avstrijska banka, ustanovljena z angleškim kapitalom v Avstriji z namenom naložiti angleški kapital, katerega je bilo v tistem času vsled konflikta med severnimi in južnimi državami amerikanske unije zelo mnogo na razpolago, v Avstriji na visoke obresti. Angleži so take banke ustanavljali tudi drugod. Imenujejo se te banke Foreign banke.

Letos je praznovala Anglo-avstrijska banka 50 letni jubilej in je ob tej priliki izdala kratko zgodovino svojega dela. Kar je v zgodovini filozofije življenje velikega filozofa, v zgodovini umetnosti življenje velikega umetnika, v politični zgodovini kakega naroda življenje velikega državnika, vojskovodje ali politika, to je v narodnogospodarski zgodovini zgodovina poslovanja velikega gospodarskega zavoda. Za narodno gospodarsko zgodovino je doba zadnjih 50 let posebno važna. V tej dobi so se zgradile velike prometne zveze, nastale so velike banke (pred nastopom vlade cesarja Franca Jožefa I. ni bilo razun notnega inštituta v Avstriji nobene akcijske banke) in razvila se je pri nas velika industrija. Skozi okno Anglo-avstrijske banke nam kaže v spomenici njen predsednik Moravitz ves ta razvoj v kratkih, ostročrtanih slikah. Imenovana banka je bila z zgradnjo prometnih zvez in s skoro vsemi važnejšimi industrijami v tesni zvezi. Pisatelj povdarja, da so v Avstriji banke v posebno tesni zvezi z domačo industrijo, ker so industrije vsled pomanjkanja in boječnosti privatnega kapitala navezane v veliki meri na banke.

Posebno zanimiva doba v zgodovini gospodarskega razvoja v Avstriji so leta 1868—1873, doba pred hudo krizo leta 1873, katere 50 letnico smo tudi letos primerno praznovali. Od leta 1845—1873 so cene industrijskim izdelkom stanovitno rasle, zato je bilo veselje do ustanavljanja novih industrij-

skih prometnih podjetij zelo veliko. Avstrija je bila sicer v boju z Italijo in Nemčijo poražena, toda nasprotstvo Nemčije ji je pridobilo simpatije Francozov in Angležev. Zunanje države so premalo poznale notranje razmere v naši državi in so mislile, da je z dualizmom rešeno narodnostno vprašanje v naši državi, da je Avstrija na znotraj edina in trdna. Angleškega in francoskega kapitala je bilo zato v Avstriji na ponudbo v izobilju. Tudi domači kapital je prišel na trg. Vidi se, da je bilo tudi doma utrjeno prepričanje, da se bodo v Avstriji po težkih zunanjih bojih uredile domače razmere, da se bo skušalo popraviti doma, kar se je zakrivilo v tujini. Po težkih izgubah je vladalo doma veselje do dela in upanje v bodočnost. Veliko predbro presojanje razmer, prevelika korajža in špekulacija je povzročila krizo v letu 1873; Anglo-avstrijska banka je dosegla n. pr. šele l. 1906 večjo višino svojega kapitala kot l. 1873, da je spravila svojo rezervo na isto višino leta 1874, je potrebovala banka 22 let; tujega denarja je imela banka šele leta 1905. toliko, kot ob ustanovitvi, namreč 137 milijonov.

Zanimivo je primerjati dobo med leti 1868 do 1873 s sedanjo dobo. Takrat je Avstrija dosegla v zunanji politiki popolen poraz, letos vspeh. Ustanovitev Albanije je v prvi vrsti njena zasluga. Takrat živahen gospodarski napredek, obilica tujega kapitala na ponudbo, nizke obresti, letos v gospodarstvu stagnacija, pomanjkanje kapitala in kredita, visoke obresti. Tujina nam ne zaupa svojega kapitala, ker ve, da notranje razmere v naši državi niso urejene, da dualizem avstrijskim narodom ni prinesel rešitve, da je vsled šovinizma in predsodkov gospodujočih narodov sporazum med avstrijskimi narodi mirnim potom nemogoč, da vse pričakuje krepke, odločne roke, ki bi napravila red. Obenem vzbuja v tujini antipatije preozka zveza z Nemčijo, ki je osovražena vsled svoje brezobzirnosti, domišljavosti in prevzetnosti.

Kmečki kredit na Švedskem.

Švedska je bila od nekdanj pretežno poljedelska država. Večina prebivalstva je živela od kmetijstva. Vendar se je v novejšem času pomen kmetijstva znatno zmanjšal. Veliki napredek industrije ni bil brez vpliva na kmetijstvo in mu je odtegnil veliko delavnih rok. Sedaj je vrednost obrtnih izdelkov mnogo večja kakor kmetijskih. Število kmečkega prebivalstva se je od približno 72% v letu 1870 zmanjšalo na malo nad 53% v letu 1900, vendar se torej še vedno več kot polovica ljudstva peča s kmetijstvom. V letu 1908 je znašalo vse ljudsko premoženje 14 milijard kron, od teh je odpadlo 3.877 milijard na kmečka posestva.

Švedska vlada je znala ceniti veliki pomen kmetijstva za ves narod in se je bolj brigala zanj kakor katerakoli druga država. Kmečkemu kreditu pa je obračala manjšo pozornost kakor drugod, ker je vstrajal švedski kmet zelo dolgo v naturalnem gospodarstvu in je vsled tega potreboval zelo malo denarja in kredita. Posojila je rabil takrat švedski kmet samo za trebljenje neplodnega sveta, da ga je pripravil za kmetijstvo. Za te namene je določila država v proračunih večje kredite za melioracije in obdelovanje doslej neplodne celine. Polagoma so se osnovalе državne banke, privatne banke (prva l. 1830) in tudi posamezniki so začeli kmetom posojati denar. Vendar so bili vsi ti krediti primeroma skromni in so služili v veliki večini veleposestvu.

Ko se je pa v kmetijski krizi od 1818 do 1830 pokazala veliko večja potreba neodpovedljivih kreditov, so se začela ustanavljati hipotečna društva. Do l. 1851 se jih je ustanovilo deset. Vsako društvo je raztegnilo svoj delovni okoliš na več provinc. Ta kreditna društva so se ustanovila po vzgledu nemških „Landschaften“, razlikovala so se pa od njih v nekaterih bistvenih točkah. Švedski zavodi so bili od države popolnoma neodvisni, samo pravila so morali predložiti v potrditev. Dovoljevanje posojil se ni omejilo na gotova

posestva, vsak posestnik v okolišu hipotečnega društva je lahko dobil posojilo, samo določeno vrednost je moralo imeti njegovo posestvo. Ta vrednost je bila pa zelo nizka. Član ni mogel postati samo tisti, ki je dobil posojilo ampak vsak, kdor je vplačal določeni znesek, ki tudi ni bil visok. Članske pravice niso bile osebnega značaja, če je član prodal svoje posestvo, je izgubil tudi članske pravice.

Denarna sredstva so si preskrbovala društva z izdajanjem zastavnih pisem, za katera je jamčilo vse imetje društva in ki so se glasila na imetnika. Posojila so se izplačevala v gotovini, dočim so „Landschaften“ izročale posojilojemalcem zastavna pisma v višini na njegovo posestvo vknjiženega dolga, da jih je potem moral sam naprej prodati, vendar se je tudi pri švedskih hipotečnih društvih vpoštevala cena vrednostnih papirjev pri izplačevanju posojil.

Hipotečna društva so bila tudi drugo od drugega popolnoma neodvisna in so popolnoma samostojno poslovala, včasih so si delala celo medsebojno konkurenco.

V začetku so zelo dobro vršila svojo nalogo. L. 1861. so imele že za 77 milijonov izposojenega denarja, to je nad četrtino vsega zemljeknjižnega dolga švedskih kmetov. Vsled težke denarne krize l. 1857. je pa prišlo do tega, da društva niso mogla več pod v pravih določenimi pogoji dobiti denarnih sredstev in da so kmetje, ki so vsled slabih letin 1857 do 1859 potrebovali posebno mnogo posojil, mnogo trpeli. Upalo se je, da bi pomagala centralizacija kredita. Ker je bila vsled nizkih kurzov za zastavna pisma v inozemstvu prizadeta tudi država, je imela dovolj vzroka, da pomaga pri tem. Želeli je bilo, da prevzame država jamstvo za zastavna pisma in jim da na ta način večjo varnost in večjo ceno, ne da bi bili pri tem oškodovani njeni interesi.

Te potrebne reforme so se izvršile leta 1861., ko se je ustanovila švedska hipotečna banka, ki je dobila nalogo s posojili preskrbeti

potrebnih sredstev za hipotečna društva. Dobila je izključno predpravo izdajati na imetnika se glaseča, s posestvi posojilojemalcev zavarovana zastavna pisma in je dobila osnovno glavnico 11.2 milj. frankov (frank = 95 vin.) v neodpovedljivih državnih papirjih. Člani banke bi naj bila samo hipotečna društva, osnovana po določenih predpisih, ki jih je obsegala istočasno izdana krajevna odredba.

Vspehi reforme so bili ugodni. Hipotečna banka je dobila v naslednjih letih precejšna posojila po mnogo ugodnejših pogojih kakor prej hipotečna društva. Ko so pa l. 1856. nastale neugodne razmere, je morala banka najemati posojila po višji obrestni meri, kakor je sama po pravilih dovoljevala kredite, zato so cene njenih zastavnih pisem padle.

Ko je l. 1875. prišlo zopet več denarja v deželo in se je obrestna mera znižala, je banka izrabila ugodni položaj in konvertirala prejšnja izposojila, obenem je morala dati posojila pod ugodnejšimi pogoji, vendar se prej pod pari izdana zastavna pisma niso mogla konvertirati ali odplačati, ker je bilo za dolžnike težko odplačati dovoljena posojila po nominalni vrednosti zastavnih pisem. Posledica so bile nove neprilike, ki so povzročile leta 1890. spremembo pravil hipotečne banke in hipotečnih društev. Kredit banke je bil ojačen, ker se je osnovna glavnica državnih vrednostnih papirjev zvišala na 42 milijonov frankov.

Spremenjena pravila hipotečne banke in hipotečnih društev, ki veljajo še danes, obsegajo sledeče določbe:

Uprava hipotečne banke je v rokah od kralja neimenovanega predsednika, od delegatov upraviteljstva javnih dolgov imenovanega, podpredsednika in treh, od hipotečnih društev voljenih odbornikov. Od kralja odobrena pravila se smejo spremeniti samo z dovoljenjem parlamenta. Hipotečna banka, katere člani morejo biti samo hipotečna društva, ima nalogo preiskrbovati tem društvom potrebna denarna sredstva in ima monopol za izdajanje zastavnih pisem, zavarovanih s kmečkimi posestvi. Hi-

potečna društva so udeležena pri banki in jamčijo zanjo do višine od nje izposojenega, še ne vrnjenega zneska. Najmanjši znesek je določen na 1 milijon kron.

Ustanovna glavnica se ne sme porabiti za navadna posojila, ampak je določena izključno za odplačevanje najetih izposojil in za konvertiranje pod pari izdanih pisem in slednjič za rezervo ob času pomanjkanja denarja.

Društva jamčijo vzajemno za izposojila banke, dolžniki društev pa jamčijo istim z zastavljenimi posestvi. V obeh slučajih se omejuje jamstvo na dolžno svoto.

Dovoljena posojila sme banka po gotovi dobi, najkasneje po 10 letih zopet iztirjati, ravnotako smejo iztirjati hipotečna društva dovoljena posojila po 10 letih. Odpovedni rok znaša eno leto. Posojila se izplačujejo hipotečnim društvom in od teh posojilojemalcem v gotovini. Čisti dobiček se pripiše rezervnemu fondu, ki služi v pokritje upravnih stroškov in za znižanje obrestne mere.

Hipotečna društva dovoljujejo posestnikom posojila po 4% na vknjižbo do polovične cenilne vrednosti njihovih posestev, pri tem se pa vpoštevata samo vrednost zemlje, ne pa na nji postavljenih poslopij in gozdov. Vrednost se ceni po različnih deželah zelo različno, tako da se giblje cena najboljšega polja med 450 do 1200 kronami in najslabšega med 100 do 300 kronami (švedske krone!) Najnižja svota za posojila znaša 500 kron.

Posojila se dovoljujejo na sledeče načine:

- a) na amortizacijo, 6%, se amortizirajo v 28 letih, do $\frac{1}{2}$ cenilne vrednosti.
- b) na amortizacijo, 4 $\frac{1}{2}$ %, se amortizirajo v 56 letih, do $\frac{1}{2}$ cenilne vrednosti.
- c) brez amortizacije za dobo k večjemu 25 let, do $\frac{1}{3}$ cenilne vrednosti.

Za upravne stroške mora plačati dolžnik $\frac{1}{2}$ % izposojene svote. Če preidejo zastavljena posestva v druge roke, mora biti hipotečno društvo obveščeno najkasneje v enem letu potem, sicer lahko posojilo odpove in v enem letu iztirja.

Izposojila na zastavna pisma hipotečne banke so znašala konec l. 1912 296,276.073 K in od nje dovoljena, še ne vrnjena posojila na vknjižbe 299,227.252 K. Hipotečna društva so imela v istem času terjatev za 298,467.717 K, vrednost za te terjatve zastavljenih zemljišč je znašala 877,468.877 K.

Dovoljevanje posojil se je pri hipotečnih društvih dobro obneslo, samo v 426 slučajih so bila prisiljena prevzeti zastavljena posestva v pokritje. Skupna svota izgub pri dovoljenih posojilih je znašala samo 650.000 kron, dočim se je razposodilo do takrat za 373 milijonov kron.

Švedska hipotečna društva skušajo pre- skrbeti kmetu potrebni kredit za daljšo dobo, njih člani so pred vsem veleposestniki ali vsaj lastniki srednjih posestev.

L. 1894. je ustanovila država poseben posojilni zaklad za napravo delavskih domov. Iz tega zaklada se dovoljujejo posojila delavcem, ki hočejo zgraditi hišice na deželi. Dovoljevanje posredujejo kmečka društva ali druge nalašč v ta namen ustanovljene dobrodelne naprave. Samo delavci — možje in žene — ki so na dobrem glasu, od 21 do 50 let stari, trezni in varčni, in imajo nekaj lastnega premoženja. Za nakup kmečkih gospodarstev se dovoljujejo posojila med $\frac{1}{2}$ in $\frac{1}{4}$ vrednosti in smejo biti posestva s poslopji do 7.000 in posestva brez poslopij do 8.000 kron. Obrestna mera znaša do 3.60%. Polovica posojila se mora amortizirati in se mora zanjo plačevati 60% letno, za drugo polovico se plačujejo samo obresti. Ko je prva polovica mortizirana, se lahko druga izterja. Za lažji nakup malih posestev in parcelacijo veleposestev in za izključitev špekulativnega razkosavanja, je ustanovil parlament poseben parcelacijski fond, ki je znašal konec l. 1912 3,600.000 kron. [Iz tega zaklada se dajejo posojila kmečkim društvom in dobrodelnim napravam, ki imajo namen zidati delavske hišice. Ta posojila se obrestujejo po 40%.

Tudi za zboljšanje zemlje in za trebljenje neobdelanega sveta podeljuje država cenena posojila na amortizacijo.

Vse navedene naprave za švedskega kmeta ne zadostujejo. Hipotečna društva in hipotečna banka služita v prvi vrsti veleposestvu, državni posojilni zaklad za napravo delavskih domov in parcelacijski zaklad pa služita predvsem delavstvu, srednji kmečki stan je navezan na banke. Za posojila nad polovični znesek cenilne vrednosti so tudi veleposestniki navezani na banke. Nobene organizacije ni za obratni kredit. V tem oziru si kmetje pomagajo na ta način, da ostanejo trgovcem kupne svote dalj časa dolžni, da jim trgovci dovolijo tekoče račune. Posledica je vedno večja gospodarska odvisnost in negotovost. Potreba poštene kmečke organizacije za obratna posojila se vedno bolj čuti. Obratni kredit bi se moral organizirati na tak način, da bi kmetje dobivali obratna posojila na daljšo dobo, kakor je pri trgovini in industriji v navadi. V ta namen je bilo predloženih že več zakonskih načrtov za organizacijo kmečkega obratnega kredita, tak načrt je predložen tudi sedaj.

Po švedskem pravu se morajo vknjižbe zastavnih pravic vsakih 10 let ponoviti, sicer zastarajo.

(Po „Internationale agrarökonomische Rundschau“.)

Gospodarski pregled.

Kmetijska šola na Grmu priredi za mladeniče iz vinorodnih krajev, ki se hočejo praktično izvežbati v vseh potrebnih vinogradniških in trtničnih delih praktični viničarski tečaj, ki bo trajal od 16. februarja do 31. oktobra 1914.

V ta tečaj se sprejme 8 učencev v starosti od 16 let naprej. Viničarski učenci dobe brezplačno hrano in stanovanje in v denarju nagrade skupaj 85 K. Prošnje, katerim je priložiti izpustnico ljudske šole in krstni list (namesto krstnega lista se lahko priloži tudi domovnico) je vložiti pri ravnateljstvu kmetijske šole na Grmu pošta: Kandija pri Novem mestu do 5. januarja 1914.

Padanje hranilnih vlog. V mesecu novembru je bilo pri prvi avstrijski hranilnici na Dunaju več dvignjeno, nego se je vložilo. Vložilo je 17.229 strank 6,585.031 kron, dvignilo pa 16.128 strank 9,324,454 kron. Dvigi presegajo torej za skoro tri

milijone vloge, Ker hranilne vloge padajo že več mesecev zaporedoma, je bila hranilnica prisiljena dvigniti obrestno mero.

Trgovina med Avstrijo in Ogrsko. Promet med Avstrijo in Ogrsko je najgotovnejša opora za presojanje gospodarskega položaja. Tozadevne številke iz meseca oktobra pa nikakor ne kažejo kakega zboljšanja. Volne in raznih volnenih izdelkov se je izvozilo za 1.1 milijona manje, izvoz bombaževine je poskočil za 3 milijone, oni konfekcije za 800.000 kron. Pri vseh drugih industrijskih izdelkih se kaže zopet znatno nazadovanje, tako pri železu in železnini za 3 milijone kron in pri strojih 2.7 milijona kron. Pri izvozu se kaže majhen povišek na uvozu pšenice in rži, kar je posledica slabše letine posebno v Galiciji. Uvoz ječmena in ovsja je manjši. Prodaja moke je šla zopet nazaj. Uvoz neobdelanega lesa je poskočil, oni obdelanega lesa pa padel. Uvoz klavne živine je poskočil.

Izvoz lesa v Indijo. Avstro-Ogrska zavzema med eksportnimi državami jako važno mesto in ker gre iz slovenskih pokrajin mnogo lesa v tujino bo gotovo vsakega zanimalo izvedeti, koliko lesa eksportira v Indijo ena ali druga država. Deske iz Avstro-Ogrske konkurirajo z uspehom z domačim celo v notranjščini Indije, akoravno indijske železnice blaga ne prevažajo po ceni.

Leta 1907/08 in leta 1908/09 so eksportirale v Indijo evropske države lesa:

	1907/08 K	1908/09 K
Angleška (brez kolonij)	394.800	570.600
Avstro-Ogrska	294.080	367.580
Norveška	284.280	308.320
Švedska	82.680	56.000
Nemčija	137.030	17.500
Rusija	570	1.650
Belgija	520	8.620
Skupni eksport Evrope K	1,193.970	1,329.270

Od tega izvoza je šlo via Bombay 30 odstotkov, via Kalkuta 25 odstotkov, via Madras okoli 18 odstotkov, via Karachi 11 odstotkov in via Rangoon približno 9 odstotkov.

Iz Avstro-Ogrske se izvozi v Indijo tudi precej hmelja. Nadalje konsumira Indija vedno več rdečega vina.

Železarski kartel. Cene železa so za vse narodno gospodarstvo posebno pa za kmeta zelo važne. Visoke cene za železo ovirajo napredek v kmetijstvu in nabavo strojev. Cene železu so v Avstriji vedno precej višje kot v Nemčiji. Zadnji čas je železarski kartel, ki urejuje cene, te zelo znižal, ker se bje boj med kartelom in železar-

nama v Rokycanu in Hradku. Prva je last bogate mestne občine in pridela lahko železa približno 1000 vagonov, drugo pa podpira Živnostenská banka in ta izdelava železa do 3000 vagonov na leto. Rokycanska železarna je bila članica kartela, pa se ni držala določb, Hradská še ni bila v kartelu. Izdelek obeh železaren skupaj je v razmerju s kartelom malenkosten, vendar bo boj morebiti hud in dolg, ker sta obe železarni gmotno dobro podprti, končal se bo pa najbrže z vsprejemom obeh železaren v kartel in takrat se bo zopet pokrila škoda, ki jo je povzročil boj, na račun odjemalcev železa. Nekoliko vsled tega boja še bolj pa vsled slabe kupčije so akcije železarske industrije v zadnjem času občutno padle.

Četrti občni zbor Mednarodnega kmetijskega zavoda v Rimu. V maju (6.—12.) t. l. se je vršil četrti občni zbor zavoda, v katerem je združenih sedaj že 53 držav za skupno delo v prosoh kmetijstva. Naša država je bila zastopana po petih delegatih. Razpravljalo se je o poljedelski statistiki, o mednarodni statistiki živine, o trgovski statistiki, o statistiki umetnih gnojil, o varstvu rastlin, o poskusnem obdelovanju suhe zemlje brez umetnega namakanja, o varstvu ptic, o vremenskem opazovanju, o zavarovanju proti toči in o združni statistiki. Statistika ali s številkami izražene primerjave so za gospodarstvo zelo važne. Nekateri čitatelji Narodnega Gospodarja se sicer boje števil, razumni zadrugarji se pa zavedajo, da je tudi za slovenskega kmeta potrebno, da dobi vpogled v številke, ki pripovedujejo o gospodarski moči in o napredku kmetijstva po vseh različnih deželah, zato bomo tudi v Narodnem Gospodarju porabili podatke Mednarodnega kmetijskega zavoda.

Izseljeniški dom. „Narodne Novine“ pišejo, da je hrvaška vlada odredila, da se bo zgradil v Zagrebu izseljeniški dom, ki bo imel podzemeljske prostore, pritličje in tri nadstropja. Pod zemljo bo kuhinja, kopalnica in pralnica. V pritličju bodo prostori za sprejemanje izseljencev. Tu jih bo nadziral vladni zastopnik in pregledal jih bo tudi zdravnik. Dvorišče bo pokrito s steklom, tu bo soba za nadziranje, zdravnikova soba in pa čakalnica za moške in ženske in jedilnica. V prvem nadstropju bodo prostori za vseh devet parobrodskih društev, ki imajo koncesijo za prevažanje potnikov. Tu bo tudi menjalnica za dolarje in druge vrednosti. V drugem nadstropju bodo posebne spalnice za moške in ženske in pa za bolehe, ki ne smejo spati z zdravimi. V tretjem nadstropju bo stanovanje za uradnika, ki bo upravljal to stavbo in za zakupnika,

ki bo kuhal za izseljence. Skozi to bišo bo moral vsak hrvaški izseljenec, tu ga bodo zapisali, odkod gre in kam potuje.

Poročilo Gospodarske zveze v Ljubljani.

Umetna gnojila:

Rudninski superfosfat. Gospodarska zveza ima superfosfat vedno v zalogi in ga prodaja na drobno iz svojega skladišča po K 7.— za 100 kg. Zadrugam priporočamo, da naročajo skupno v celih vagonih, ker s tem si prihranijo veliko izdatkov na voznini. Pri odjemu celega vagona ponudimo superfosfat s 14% v vodi razstopne fosforove kisline po K 6.70 za 100 kg franko vsaka postaja na Kranjskem.

Tomasova žlindra 18% stane K 7.— franko naše skladišče, višje ali nižjeodstotna 34 vinarjev dražje ali cenejše. Pri odjemu celega vagona se zaračuni 18% po K 5.70 franko kolodvor Trst.

Kalijeva sol stane 12.60 za 100 kg. Kdor gnoji z rudninskim superfosfatom ali tomasovo žlindro, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo, ki vsebuje 42% kalija ali pa s kajnitom, ki vsebuje 12—14% kalija. Samo ob sebi umevno priporočamo kalijevo sol, ki vsebuje trikrat toliko kalija kakor kajnit. Kajnit stane K 5.50 za 100 kg.

Kostno moko prodaja Gospodarska zveza po K 10 za 100 kg.

Čilski solitar stane K 34.— za 100 kg franko postaja Ljubljana.

Amonijev sulfat stane K 38.— za 100 kg.

Krmila:

Tropine podzemskega oreha vsebujejo 56 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe, vsled česar jih zadrugam, kakor tudi posameznim živinorejcem toplo priporočamo kot uspešno močno krmilo. Stanejo K 20.— za 100 kg; pri odjemu celega vagona dovolimo znaten popust.

Lanene tropine, ki so pri kranjskih živinorejcih že splošno znane oddaja Zveza po K 21.— za 100 kg.

Klajno apno je potreben dodatek h krmi zlasti, kjer nimajo krmila dovolj rudninskih snovi v sebi. Klajno apno stane v pošiljativah od 5 kg do 50 kg po 24 vinarjev nad 50 kg po 22 vinarjev. Pri manjših pošiljativah se računi zavoj in vozni list 20 vinarjev.

Koruzo ima Zveza vedno v zalogi. Ker pa ima napravljene velike sklepe od največjih doba-

viteljev, svetuje se, da zadruga naročajo koruzo skupno vsaj en vagon. Na drobno prodaja koruzo po K 18.50 franko Ljubljana; pri naročilih v celih vagonih pa bode mogla dovoliti veliko popusta. Nova koruza stane K 14.20 za 100 kg franko Ljubljana.

Vino na prodaj:

Gospodarska zveza ima v zalogi veliko izbero finega naravnega vina. Izbira vina je bila letos tem težja, ker se je vršila na veliko krajih trgateg v deževnem vremenu, kar je slabo vplivalo na kakovost vina. Vina v kleti Gospodarske zveze pa so vsa zdrava, prijetnega okusa in nakupljena od najzanesljivejših članov, vsled česar prevzame Gospodarska zveza za pristnost popolno garancijo in se sme rabiti vino za sv. maše. Cene so sledeče:

Vipavsko vino belo, delano po francoskem

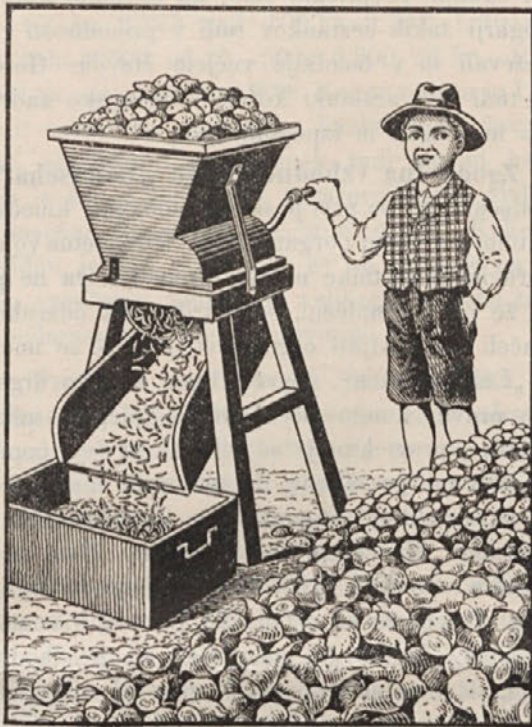
načinu	K 44.—
Rizling	K 64.—
Burgundec	K 56.—
Bizelec beli (1913)	K 50.—
Bizelec rudeč (1913)	K 50.—
Bizelec beli l. 1912	K 54.—
Bizelec rudeč l. 1912	K 54.—
Istrijan beli 1912	K 44.—
Dalmatinec (starina)	K 64.—
Rebula	K 58.—

Vse cene se razumejo za 100 l franko postaja Ljubljana, plačljivo v 30 dneh brez odbitka. Sode nad 300 l posodi Zveza brezplačno za 2 meseca.

Stroji:

Skladišče za poljedelske stroje je sezidano in stroji so že razstavljeni. Na to skladišče prav posebno opozarjamo zadruga kakor tudi posamezne člane. Razstave se udeležijo največje avstrijske tovarne, katere bodo imele celo leto svoje stroje razstavljene, tako da Zvezi ne bode treba priporočati strojev le na podlagi cenikov, ampak bode vsak lahko sam videl, kar si hoče naročiti. Zadruga prosimo, da naj tudi svojim članom priporočajo, da si naše skladišče ogledajo. Vsem živinorejcem priporočamo rezalni stroj „Ekonom“ za rezanje repe, krompirja, korenja, pese itd. V svoji stalni zalogi imamo vedno na razpolago vse poljedelske in gospodarske stroje, priznane najboljših izdelkov prvovrstnih tu- in inozemskih tovarn. Vsakdo si stroje lahko ogleda kakor: motorje, mlatilnice in mline na ročni, motorni ali obrat z gepelnom, slamoreznice, kosilce za seno in žito, čistilnike, pajklje, gepeljne, sesalke in razpršilnike za gnojico, pluge, brane, stiskalnice za seno, grozdje in sadje, cirkularne žage, stroje za robkanje koruze, razsipalnice za umetna gnojila, mline za šrotanje, sejalnike, brzoparilnice, škropil-

nice, tehtnice in poleg tega še vse druge za poljedelstvo potrebne predmete. Stroje prodajamo po izvirnih tovarniških cenah, odštevši najvišje popuste ter je sleherni lahko prepričan, da dobi za nizko ceno resnično dobro blago. S strokovnjaškimi nasveti, kakor specijalnimi ponudbami smo vedno na razpolago.

Nakupi.

Kmetovalce kakor tudi zadruga opozarjamo, da najbolj zanesljive podatke o cenah poljskih pridelkov dobe pri Gospodarski zvezi. Zveza nakupuje vse poljske pridelke, vsled česar vabimo člane, da takoj priglase ktere pridelke in koliko morejo prodati. Zlasti pa prosimo da nam ponudijo:

Glavni eksportni predmet naših poljskih pridelkov je fižol „ribničan“. Zadruga kakor tudi posamezne člane prosimo, da ponudijo Gospodarski zvezi ves njihov pridelek. Zaradi ugodnih trgovskih zvez plačuje Gospodarska zveza fižol po najvišjih dnevnih cenah.

Krompir letos nima dobre cene. Dobra letina na Goriškem in Ogrskem je vzrok, da se more prodajati krompir tako v Trstu kakor v Reki okroglo po 5 K za 100 kg, kar odgovarja ceni K 4 do K 4.20 za 100 kg franko Ljubljana.

Seno in slamo kupuje Gospodarska zveza za vojaštvo. Člani naj prijavijo razpoložljivo množino.

Smrekovi storži se še veliko premalo izvažajo. Tudi ta predmet more prinesiti lepe novce.

Storži so zreli meseca novembra in odsvetujemo, da bi se prezgodaj trgali, dokler ni še seme dovolj zrelo za kaljivost. Tudi storže moremo kupovati le v celih vagonih. Zadruga prosimo, da nam sporoče, koliko nam morejo preskrbeti storžev. Cene se določijo šele pozneje.

Zadružni pregled.

Važna sodba najvišjega sodišča za naše denarne zavode.

S sodbo od 8./4. 1913 opr. št. R II 362/13 je najvišje sodišče razsodilo: „Pismen dogovor o podsodnosti sodišča je veljaven le, če je tozadevna izjava podpisana od obeh strani; enostranska izjava dolžnika in sprejem te izjave po upniku ne zadošča.“

Ta sodba je velevažna za naše denarne zavode, ki so imeli dosedaj v svojih zadolžnicah izjavo, da se dolžnik podvrže podsodnosti tega ali tega sodišča. S tem, da je denarni zavod zadolžnico sprejel oziroma na znanje vzel in jo predložil s tožbo sodišču, je po sedanjí praksi zadostil zahtevi § 104 j. n.

Po vsebini gorenje sodbe najvišjega sodišča bo pa praksa dobila čisto drugo smer. Da ne pridejo naši denarni zavodi v škodo, jim nasvetujemo sledeče:

1. na starih obstoječih zadolžnicah, katere so dolžniki že podpisali, naj takoj vsi denarni zavodi zapišejo pod naslove dolžnikovih porokov sledečo klavzulo: Sopodpisana zadruga sprejme izrecno na znanje vsebino gorenje zadolžnice, zlasti obveznost glede podsodnosti sodišča ter izjavlja, da se tudi sama v vseh sporih iz tega dolžnega razmerja podvrže podsodnosti c. kr. okrajnega sodišča v, dne

To velja za stara že obstoječa dolžna pisma.

2. Dokler imajo denarni zavodi še na razpolago dosedaj obstoječe formularje zadolžnic, naj jih vporabljajo kakor doslej, t. j. naj dajo strankam kakor dosedaj v podpis in naj potem šele pripišejo gorenje klavzulo. Mogoče je pa tudi ob koncu zadolžnice, pred podpisu strank zapisati to klavzulo in šele potem zadolžnico datirati in dati dolžniku v podpis. Ta drug način bi bil še skoraj boljši, zlasti zaradi eventuelne kolekovne revizije.

Zadružna zveza bo dala natisniti nove formularje, v katerih bo tudi gorenja klavzula, in sicer kakor naglo poidejo stari formularji.

Zadružni sestanek v Celovcu. Dne 27. novembra t. l. se je vršil v Celovcu zadružni sestanek, katerega se je vdeležilo lepo število koroških zadrugarjev.

Sestanek je otvoril g. ravnatelj Zadružne zveze Ivan Traven, ki se je spomnil ob tej priliki prvobornika na Koroškem zadružnem polju župnika Jakoba Knafliča, ki se je rodil 26. aprila 1841 v Zgornjih Gorjah pri Bledu in umrl 23. novembra t. l. v Ločah pri Beljaku. Potem je predlagal za predsednika g. mons. Podgorca, ki je vodil potem cel sestanek.

Obravnaval se je položaj slovenskih koroških zadrug. V zadnjih časih so se vršile revizije pri vseh članicah Zadružne zveze na Koroškem. Revizijska poročila so pokazala lepe vrline in vspehe pa tudi napake, ki jih je treba na vsak način odpraviti. Naše zadruge vrše ogromno narodno obrambeno delo na meji. Na zadružnem sestanku smo videli skoro vse sloveče naše graničarje, borilce na meji.

Posebno živahna je bila razprava o zadružni disciplini. Ne samo zadrugarji morajo biti zvesti svoji zadrugi, ampak tudi zadruge same morajo ohraniti svoji zvezi zvestobo, potem se bo tudi zveza držala pravila: „Zvestoba za zvestobo“.

Pri razpravi o zadružnem poslovanju se je povdarjalo, kako težko je na Koroškem strogo izvrševati določbe o poroštvi. Pri zanesljivih, trdnih posestnikih je skoraj nemogoče zahtevati poroka za osebna posojila, ker gredo drugače rajše iskat posojila k nemški posojilnici. Zahtevanje poročstva se smatra za razžaljenje. V tem oziru bo treba še mnogo pouka.

Zanimiv je bil tudi pogovor o rezervnih zalogah. Na meji se vsak dan sproti oglašja toliko potreb in prošenj za podpore, da bi človek najrajši kar sproti razdelil ves dobiček pri zadrugah v potrebne namene. Toliko je potreb, sredstev in virov pa tako malo. Potem pa naj človek še te vire zaklepa in hrani za bodočnost. Kaj pa če bodočnosti sploh ne bo? Podobne misli so se slišale. Temu nasproti se je povdarjalo, da mora biti trdno zadružništvo granitna podlaga za mejno trdnjavo. Za jakost te podlage se mora skrbeti v prvi vrsti. Brez tega je vse obmejno delo stavba na pesek. Prvi gospodarski polom nam razruši in izpodnese vse. Zato je potrebno oboje: graditi naprej in vedno utrjevati temelj, da bo vsak polom popolnoma izključen.

Zadružnemu in gospodarskemu ponku je bilo posvečeno posebno poglavje. Zadruga, ki slone na eni sami osebi, so prazna reč. Da pomenja zadruga moč, mora biti oprta na razumno in delavno na-

čelstvo in nadzorstvo in pa na zadružno izobražene člane. Zadružna izobrazba je na meji dvakrat tako potrebna. Zadružna zveza bo v tem oziru šla koroškim članicam posebno na roko. Če bo le mogoče, bo vsako tako prošnjo izpolnila.

Še mnogo drugih tehničnih in važnih misli je bilo izraženih na tem sestanku, ki, kakor upamo, ni bil zadnji. Prepričani smo, da se bodo koroški zadrugarji takih sestankov tudi v prihodnosti radi udeleževali in v čimdalje večjem številu. Gotovo bodo tudi taki sestanki koroško slovensko zadružništvo le dvigali in izpopolnjevali.

Zgodovina vzhodnopruske „Landschaft“.

„Landschaften“ so prvi poskusi, pomagati kmečkim kreditnim potrebam z organizacijo. Sedemletna vojska je spravila posestnike na rob prepada. Da ne pridejo, že na pol uničeni, še v trdo pest oderuhom, so začeli ustanavljati organizacije, ki so se imenovale „Landschaften“. Seveda niso bile to organizacije pravih kmetovalcev ampak veleposestnikov, graščakov, pravi kmetje so bili takrat še v popolni odvisnosti od graščakov in zato tudi niso bili še zreli za kreditno gospodarstvo. Landschaften so organizacije kmečkega veleposestva. Prva se je ustanovila v Šleziji l. 1769. Misel zanjo je dal trgovec Biring. Potem so se ustanovile v mnogih nemških pokrajinah. Lahko jih smatramo za predhodnice zadrug, dasi so se zelo razlikovale od njih. Vsporedno s splošnim socialnim razvojem so se spreminjale tudi Landschaften. Razlika med velikimi in malimi posestniki je padla, danes služijo Landschaften obojim.

Vzhodnopruska Landschaft se je ustanovila l. 1788 in praznuje letos 125 letnico. Kot spomenico je izdala svojo zgodovino. V začetku je dobro uspevala. Težka leta so bila zanjo 1805 do 1813, ko so sovražne čete zasedle njeno ozemlje. Takrat je razširila svoj delokrog tudi na posestva neplemitašev. V teh letih je omogočila državi izplačevanje vojnih kontribucij. S splošnim jamstvom ni rešila samo posestva, ampak je bila tudi važna opora državi. V naslednji dobi je morala izplačevati velike obveznosti, pomagala je obnavljati opustošena posestva in s previdnim kreditnim poslovanjem se je postavila zopet na trdno podlago in počasi je celo pomnožila svoje premoženje. Leta 1847 je sklenil občni zbor, da se lahko sprejmejo kot člani tudi mali kmetje, ki so se pa v začetku le skromno vdeleževali. Do leta 1860 je bilo kreditno poslovanje bolj skromno, od takrat je šlo z veliko naglico navzgor. L. 1863 je bilo zadolženih posestev 1693 in zastavnih pisem v prometu za 47.2 milijona mark,

lansko leto je bilo pa zadolženih posestev 16.614 in zastavnih pisem v prometu za 481.4 milijonov mark, torej ogromen napredek. Leta 1869 je ustanovila Landschaft posebno blagajno, ki se je razvila pozneje v banko. V zadnjih letih se Landschaft vedno bolj demokratizira, za vzgled naj služijo sledeče številke: l. 1895 je bilo od zadolženih posestev pod 20 ha 1.043, od 20—50 ha 4.179, od 50—100 ha 2.873 nad 100 ha 2.794, l. 1912 pa pod 20 ha 3.600, od 20—50 ha 6.700, od 50—100 ha 3.400 in nad 100 ha 2.900. Kakor rečeno je Landschaft ustanovila samostojno banko, ki ne dovoljuje samo zemljeknjižnega ampak tudi osebni kredit, dalje je ustanovila lastno zavarovalnico za življenje in posebno zavarovalnico proti ognju. Kakor je razvidno iz teh podatkov, se ne omejuje na kreditno vprašanje, ampak je velikega pomena za vse gospodarsko življenje v provinci.

Prednost rajfajznovk in ameriška študijska komisija. V severnoameriških združenih državah se vrši vsako leto tako imenovani „kongres guvernerjev“ vseh držav, kjer se obravnavajo najvažnejša časovna vprašanja. Kongres se vrši vsako leto v drugi državi. Letos se je vršil v Colorado. Predloženo mu je bilo uradno poročilo o uspehih spomladanske komisije, ki je šla po evropskih državah študirat razmere kmetijskega kredita. Komisija se je mudila v Avstriji, Nemčiji, Franciji, Italiji, Rusiji, Švici, Angliji, Španiji, Belgiji, na Švedskem, Norveškem, Holandskem in v Egiptu. Senator Flechter je na kongresu o tem poročal in je poviševal nad vse vrste poljedelskega kredita „neprecenljivi pomen rajfajznovk“, njihov način je označil za najzdravejši in je rekel, da imajo rajfajznovke neovneljive zasluge za kmečko organizacijo, ki preplavlja celi svet. Konečno pride torej tudi v Ameriki, kjer je zemljiški kredit tako drag, gotovo do ustanavljanja rajfajznovk.

Svarilo pred dovoljevanjem kredita trgovcem in podjetnikom. Nemški zadrugi listi svare kmečke denarne zadruge, naj ne dajejo posojil velikim industrijem. Pri nas veliki industriji ne pridejo v poštev, pač pa trgovci in podjetniki v mestih in trgih. Tem naj kmečke posojilnice nikakor ne dovoljujejo posojil, ker funkcionarji kmečkih posojilnic lahko dobro presodijo vsakega sosedu, kake njive, travnike, gozde, kako živino ima v hlevu, vedo tudi dobro, kake zmožnosti ima in kako poštenje, trgovec ali podjetnika v trgu ali mestu bo pa kmečki človek težko presodil, ali zasluži posojilo ali ne, ta naj išče posojila pri mestnem denarnem zavodu, tam ga boljše poznajo. Če je za kaj, bo že tam

posojilo dobil, če pa ne zasluži kredita, mu ga pa tudi kmečka posojilnica ne sme dati. Taki posojiljemalci so že marsikatero zadrugo spravili v zadrege in nepravilike.

Drag konkurz propadle zadruge. Na Dunaju je prišla v konkurz kreditna zadruga „Merkur“, osnovana z omejeno zavezo. Konkurno postopanje je trajalo nad štiri leta. Intenzivnemu delu upniškega odbora in konkurznega upravitelja se je posrečilo za konkurzno maso rešiti še 444.493 kron, tako da se je mogla upnikom izplačati 35 odstotna kvota. Vseh upnikov je 338. Da je bilo delo konkurznega upravitelja ogromno, si je lahko misliti. Temu primerno pa tudi stroški niso bili majhni. V svojem sklepnem računu je zahteval namreč odvetnik 95.000 kron kot honorar in 13.000 kot povračilo svojih izdatkov v gotovini. Manjšini upnikov se je zdel ta račun nekako visok in so ga zato predložili v pregled deželni sodniji. Ker pa v roku, določenem za vložitev morebitnih ugovorov, ni bil podan noben ugovor proti računu, ga je sodnija potrdila.

Vabilo na izredni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Predloki,

reg. zadr. z neom. zav.

ki se bo vršil dne 21. decembra 1913 ob 4. uri popoldne
v prostorih Posojilnice v Predloki.

Dnevni red:

1. Volitev načelstva.
2. Slučajnosti.

Odbor.

Vabilo k izrednemu občnemu zboru

Kmetijskega društva za Kamnik in okolico,

reg. zadr. z om. zav.

ki se vrši dne 21. decembra 1913 ob pol 9. uri dopoldne
v Kamniškem domu v Kamniku.

Dnevni red:

1. Likvidacija zadruge.

Načelnik.

Vabilo na izredni občni zbor

Kitarskega društva v Domžalah,

reg. zadr. z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 28. decembra 1913 ob 5. uri popoldan
v društvenih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Prememba pravil.
3. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrugnikov.

Načelstvo.

Bilanca
Hranilnice in posojilnice pri
sv. Mihaelu p. Soštanj,
reg. zadruga z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	101.244 03
Tekoči račun z Zvezo	83.499—
Inventar p. emični	324 77
Zaostale obresti posojil	1.473 84
Delež pri Zadrugi zvezi	1.000—
Gotovina 31. decembra 1912	3.370 19
Skupaj	190.911 83
Pasiva.	K
Deleži	318—
Hranilne vloge s kapitalizovanimi obrestmi	186.663 90
Predplačane obresti posojil	599 43
Prehodni znesek	370 15
Rezervni zaklad	2.232 05
Čisti dobiček	728 30
Skupaj	190.911 83
Denarni promet	274.552 23
Stanje članov začetkom l. 1912	137
Pristopilo	29
Odpadlo	7
Stanje koncem l. 1912	159

Bilanca
Posojilnice na Frankolovem,
reg. zadr. z neomejeno zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	135.626 52
Inventar premični	1.175 41
Inventar nepremični	9.363 51
Zaostale obresti od posojil	3.291 29
Vrednost kolekov	10—
Deleži pri „Zadrugi zvezi“	1.000—
Deleži pri Ljudski posojilnici v Ljubljani	4—
Poštna hranilnica	100 62
Gotovina 31. decembra 1912	1.915 04
Skupaj	152.486 39
Pasiva.	K
Deleži	898—
Hranilne vloge s kapitalizovanimi obrestmi	114.577 31
Tekoči račun z Zvezo	27.998—
Predplačane obresti posojil	133 22
Rezervni zaklad	8 355 16
Čisti dobiček	524 70
Skupaj	152.486 39
Denarni promet	K 254.295 96
Stanje članov začetkom l. 1912	250
Prirastlo	7
Odpadlo	8
Stanje koncem l. 1912	249

Bilanca
Posojilnega in hranilnega
društva pri sv. Emi,
reg. zadruga v neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	107.785 57
Inventar premični	59—
Zaostale obresti posojil	2.066 09
Vrednost tiskovin	40—
Delež pri Zadrugi zvezi	1.000—
Naložen denar	20—
Naložen denar v poštini hran.	106 44
Gotovina 31. decembra 1912	221 53
Skupaj	111.298 63
Pasiva.	K
Deleži	586—
Hranilne vloge s kapitalizovanimi obrestmi	55.930 75
Tekoči račun z Zvezo	48.298—
Predplačane obresti posojil	729 60
Rezervni zaklad z obrestmi	4.742 62
Čisti dobiček	1.011 66
Skupaj	111.298 63
Denarni promet	95.334 67
Stanje članov začetkom l. 1912	286
Pristopilo	15
Odpadlo	9
Stanje koncem l. 1912	292

Bilanca
Št. Jakobske posojilnice v Rožu
na Koroškem,
reg. zadr. z neomejeno zavezo,
z dnem 31. avgusta 1913.

Aktiva.	K
Posojila	447.798 85
Inventar premični	573 63
Inventar nepremični	14.700—
Zaostale obresti posojil	19.162 97
Delež pri Zadrugi zvezi	1.000—
Zaostala najemnina	300—
Predplačani rentni davek	262 84
Gotovina 31. avgusta 1913	4.971 56
Skupaj	488.769 85
Pasiva.	K
Deleži	6.215 36
Hranilne vloge s kapitalizovanimi obrestmi	424.440—
Tekoči račun z Zvezo	2.721 36
Predplačane obresti posojil	1.327 42
Neizplačane obresti deležev	85—
Obresti deležev za l. 1913	65—
Izposojila	17.289 19
Posebni in splošni rezervni zaklad	33.719 35
Čisti dobiček	2.907 23
Skupaj	488.769 85
Denarni promet	293 899 22
Stanje članov začetkom poslovnega leta	577
Pristopilo	19
Izstopilo	14
Stanje koncem poslovnega leta	582

Bilanca
Kmetijskega društva v Vipavi,
reg. zadruga z omejeno zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Vrednost blaga	74.517—
Terjatve na blagu pri zadrugi	3.775 47
Terjatve na blagu pri nezadr.	32.955—
Vrednost nepremič. invent.	31.554 47
Vrednost premič. inventarja	24.714 46
Vrednost vinograda	3.141 12
Vrednost silnice	77 76
Naloženi denar	596—
C. kr. poštna hranilnica	4.456 14
Gotovina 31. decembra 1912	153 43
Skupaj	175.940 85
Pasiva.	K
Deleži in kapitaliz. obresti	6.086 07
Neizplačane obresti deležev	819—
Izposojila	125.968 29
Dolg na blagu zadrugi	5.352 17
Dolg na blagu nezadrugi	2.915 08
Brezobrestno posojilo	4.000—
Zadruga zveza	173—
Rezervni zaklad	25 357 07
Čisti dobiček	5.270 17
Skupaj	175.940 85
Denarni promet	K 513.974 15
Stanje članov začetkom l. 1912	342
Pristopilo	9
Odpadlo	13
Stanje koncem l. 1912	338

Bilanca
Dobrinjskog društva za štednjo
i zajmove u Dobrinju,
reg. zadr. s neograničenim jamstvom,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Zajmovi	126.827 43
Tekući račun sa Svezom	458.973 93
Inventar pokretni	816 09
Inventar nepokretni	17.190 97
Zaostale kamate zajmova	5.628 79
Povr. tljivi previše izplaćeni šted. uloži	81 93
Dio kod Zadrugne sveze	1.000—
Dio kod Gospodarske sveze	100—
Dio kod Polj. banke	100—
Dio kod Kršk. par. dr. 200	300—
Dio kod A.-Hrv. par. dr.	750—
Gotovina koncem god. 1912	5.755 59
Skupa	617.424 73
Pasiva.	K
Dijelovi	1.390—
Uloži na štednju s kapitalizovanim kamata	599.139 41
Preplaćene kamate zajmova	6 60
Rezervna zaklada	15.047 23
Čisti dobitak	1.841 49
Skupa	617.424 73
Novčani promet	892.612 01
Broj članova početkom g. 1912	452
U upravnoj godini pristupilo	38
U upravnoj godini odpalo	32
Broj članova koncem g. 1912	458